

ГЭР БҮЛ БА ӨСВӨР НАСНЫ ХҮҮХДИЙН ГЭМТ ХЭРЭГ, ЗӨРЧИЛ

*Цагдаагийн сургуулийн
Цагдаагийн эрх зүйн тэнхимийн багш,
цагдаагийн дэслэгч Д.Цэрэнлхам*

Товч агуулга: Насанд хүрээгүй хүнийг гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх талаар, мөн гэмт хэрэг үйлдэхэд эцэг, эхийн үүрэг оролцоо, гэр бүлийн орчин хэрхэн нөлөөлдөг талаар судалж, уг өгүүлэлээр Монгол Улсад хэрэгжүүлж болох урьдчилан сэргийлэх сайн туршлагын талаар санал дэвшүүлсэн болно.

Түлхүүр үг: Гэр бүл, хүүхэд, гэмт хэрэг, зөрчил, гэмт хэргийн шалтгаан, нөхцөл, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ.

Нэгдсэн Үндэсний байгууллагын Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцид “18 насанд хүрээгүй хүн бүрийг хүүхэд гэнэ¹” гэж тодорхойлсон байдаг. Сүүлийн үед хүүхдийн эрхийг хамгаалах, хүүхдэд учирч болзошгүй эрсдлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр төр засаг, цагдаа, олон улсын байгууллага, төрийн бус байгууллагуудаас тодорхой ажлуудыг санаачлан хийж байгаа боловч хүүхэд гэмт хэрэг үйлдэж гэмт хэрэгтэн болсоор байна.

Монгол Улс 1,3 сая орчим хүүхэдтэй бөгөөд улсын хэмжээнд насанд хүрээгүй хүмүүсээс үйлдсэн гэмт хэргийн тоон үзүүлэлтийг авч үзэхэд 2015-2019 он буюу сүүлийн 5 жилийн хугацаанд 5845 хүүхэд 13 төрлийн гэмт хэрэг үйлдсэн байна².

Тодруулбал 14-16 хүртлэх насны этгээд Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан нийгэмд аюултай гэмт хэрэг болох “Хүнийг санаатай алах”, “Бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах, “Хүчиндэх”, “Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах”, “Бусдын эд хөрөнгийг булаах”, “Бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх”, “Бусдын эд хөрөнгийг санаатайгаар устгах, гэмтээх”, “Хүндрүүлэх нөхцөл байдалтайгаар танхайрах” гэмт хэрэг үйлдсэн бол эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ³ гэж заасан байдаг.

Гэхдээ эндээс үзвэл зөвхөн гэмт хэрэг ч бус мөн гэмт үйлдэлд тооцогдохгүй бусад олон үйлдлүүд хамаарах юм. Жишээлбэл орон гэрээсээ зугатах, сургуулиа хаях, хууль ёсны асран хамгаалагч болон эцэг эхийн хууль, ёс суртахууны хүрээнд тавьсан шаардлагыг үл биелүүлэх зэрэг үйлдлүүд орно.

Улс, орнуудад насны хязгаарыг янз бүрээр хуульчилсан ч олонхийн наснаас доогуур байгаа учраас “Насанд хүрээгүй хүн” гэсэн үг хэллэгийг хэрэглэж, хуулийн дагуу хүүхэд буюу нийгмийн цөөнх гэсэн бүлэгт хамааруулна.

Гэхдээ “хүүхэд” эсвэл “насанд хүрээгүй хүн” гэх хууль, эрх зүйн тогтолцоонд хэрэглэж буй үг хэллэгийг хүний биологийн болон сэтгэл зүйтэй холбоотой өсөлт хөгжилт, биеийн ерөнхий бойжилт бүрэн явагдах, эсвэл нийгэмд эзлэх байр суурь нь төлөвшсөн зэрэгтэй шууд холбон авч үзэж болохгүй юм.

Насанд хүрээгүй хүмүүс согтууруулах ундаа уух, тамхи татах зуршил, өсвөр насны хүүхдүүдийн бүлэглэл, тэдний үйлдсэн хүчирхийлэл, Өсвөр насны хүүхдийн үйлдсэн бусад олон төрлийн гэмт хэрэг, зөрчил одоог хүртэл нийгмийн анхаарлыг татсан хэвээр байна.

¹ Хүүхдийн эрхийн тухай конвенци., 1989 он.

² Police.gov.mn. ЦЕГ-ын Гэмт хэрэг, зөрчлийн 2015-2019 оны статистик, тоон мэдээ

³ Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тайлбар., 2013 он, 78 дахь тал

Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэн, холбогдсон насанд хүрээгүй хүмүүсийн хувийн байдлыг судлахад дийлэнх нь урьд өмнө нь өөрөө гэмт хэргийн улмаас хохирч байсан нь ихээхэн сонирхол татаж байгаа бөгөөд нийтлэг байдлаар нь үзвэл эцэг, эхийн хайр халамж дутах, ядуурал, ажилгүйдэл, тэнүүчлэл, бусдын сөрөг нөлөө, гэр бүлийн хүчирхийлэл зэрэг нь энэ төрлийн гэмт хэргийн үндсэн шалтгаан нөхцөл болдог.

Энэ дундаас эцэг, эхийн үүрэг оролцоо, гэр бүлийн орчин энэ төрлийн гэмт хэргийн гол шалтгаан болж байна гэж тодорхойлж болно.

Сэтгэл сэвтүүлсэн нэг үйл явдлын улмаас ганцхан өдрийн дотор гэр бүл салаад явчихгүй нь ойлгомжтой. Ихэнх тохиолдолд хувь хүний зүй зохистой бус зан чанар, чадвар, чадамж, санхүүгийн хямрал, ханийн итгэл эвдсэн үйлдэл болон бусад шалтгааны улмаас буюу дараалж хуримтлагдсан хэд, хэдэн үйл явдал, нөхцөл байдлын үр дүнд гэр бүл салах шийдвэр гардаг. Тэдгээр учрал, зөрчилдөөн өрнөх бүрт эцэг, эхийн хооронд маргаан, хэрүүл, дайсагнал давтан гарч, гэр орондоо байгаа хүүхдүүд бүхнийг харж, сонсч, сэтгэл нь сэвтэж байдаг. Ийм орчинд байгаа хүүхдийн зан авир, төлөвшилд өөрчлөлт орж улмаар гэмт хэрэгтэн болох нөхцөл бүрдэж байдаг.

Цаашлаад ийм зөрчилдөөний улмаас нийгмийн харилцааны сөрөг бүрэлдэхүүн хэсэг гэж үздэг нийгмээс хөндийрөх уур амьсгал гэр бүлийн гишүүдийн дунд бий болохыг үгүйсгэхгүй.

Хүүхэд хүмүүжлийн эхний хичээлээ гэр бүлээсээ авдаг. Гэр бүлийнх нь амьдрал, хүмүүсийн байр байдал, хоорондын харилцаа нь хүүхдэд ямар нэгэн эргэлзээгүйгээр шууд дагах мөрдлөг, амьдралын суурь зарчим болдог.⁴

Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэж байгаа хүүхдийн шалтгааныг гэр бүлийн орчноос тодруулбал:

Эцэг, эх, асран хамгаалагчаас шалтгаалах:	Хүүхдээс шалтгаалах:
✚ Гэр бүлийн хүрээнд үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл; ✚ Эцэг, эхчүүдийн хэрүүл маргаан, таагүй харилцаа; ✚ Гэр бүл салалт; ✚ Эцэг, эхийн хараа хяналт сул, халамж анхаарал төдийлөн тавьдаггүй байдал; ✚ Гэр бүлийн орчин дахь эцэг, эхийн архидалт; ✚ Хүүхдийн нас, бие бялдар, хөгжлийн онцлогийг мэддэггүй, анзаардаггүй; ✚ Хүүхэдтэй зөв харьцах, тэднийг хүмүүжүүлэх арга барил дутмаг.	✚ Хүүхдийн ухамсар, хүмүүжлийн доголдолтой байдал; ✚ Амар хялбар аргаар мөнгө олох сэтгэлгээтэй болсон; ✚ Амьдралын үнэ цэнийг мөнгөтэй холбон үзэх үзэл бодол бий болсон ✚ Сэтгэл зүйн хатуужил, эр зоригийн хүмүүжил, бие даасан байдал төлөвшөөгүй; ✚ Хүүхдийн өөрийнх нь эмзэг байдал, ганцаардал; ✚ Найз нөхдийн сөрөг нөлөө, бусдыгаа уруу татах; ✚ Хүүхдийн сониуч гэнэн зан, дэмүү сэлгүүцэх, атаман байхыг хүсдэг байдал; ✚ Насанд хүрэгчдийн гар, хөл болох, гэмт хэрэг үйлдэхэд нь оролцох, хамтрах.

Орчин үеийн нийгэмд нийт гэрлэгсдийн тэн хагас нь салж, гэр бүлийн бүтэц хойд эцэг, эх эсвэл ганц бие эцэг, эх болж өөрчлөгдөж байгаа нь харамсалтай. Холилдсон гэр бүлүүд хоёр хүүхэд эсвэл олон эцэг эхчүүдийн нэгдлээс бүрдэх боллоо. Түүнчлэн маш олон хүүхэд хэт залуу эсвэл гэрлээгүй эцэг, эхчүүдийн гэрт мэндэлж байгааг та бид өдөр тутамдаа мэдээ, мэдээллээс харж байна.

⁴ Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх хууль сахиулах болон шүүх эрх мэдлийн байгууллагын ажилтны гарын авлага., 2017 он.

Мөн аз жаргалгүй уур амьсгал давамгайлсан гэр оронд эцэг, эх ба хүүхдийн хооронд хүндрэлтэй нөхцөл байдал үүснэ. Энэ нь ёс суртахууны доголдлын ерөнхий онол ба нийгмийн барилдлагын онолтой холбогдож байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл хүүхдийг хэт их албадсанаар хүүхэд хэдэр, дайсагнасан, цадиггүй араншинтай болж эцэстээ гэмт хэргийн замд ороход хүргэдэг.⁵

Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд хүргэдэг гэр бүл доторх харилцааны гол онцлог бол гэр бүлийн гишүүдийн харилцан бие биедээ үзүүлж буй нөлөөлөл гэж зарим судлаачид үздэг. Магадгүй эцэг эхчүүдийн зүгээс хүүхдээ хянахдаа-маргаантай, мөн үр нөлөө муу сахилга батын аргуудыг хэрэглэж болно. Заримдаа, магадгүй ихэнх тохиолдолд эцэг буюу эх, эсвэл эцэг эх хоёулаа хүүхдийн хүсэл сонирхол, шаардлагыг биелүүлдэг, энэ нь хүүхэд эсэргүүцэх, сөрөх байдлаар хандах зуршил, дадалтай болоход сургаж байгаагаас өөрцгүй, цаашлаад хязгаарлах, хориглох хэв шинжтэй аливаа шаардлага тавихад хүүхэд эсэргүүцлээ хадгалах сэтгэхүйг зан араншиндаа шингээдэг.

Ингээд хүүхэд зан байдлын олдмол араншингаа гэр орноос гадуур орчинд гаргаж, муу үр дагавартай үйлдэл хийж болно. Түүний зан байдлыг хүлээж авахгүй үе тэнгийн хүүхдүүдэд дургүй болж эхлэх агаад улмаар өөрийн зан байдалд тохирсон нэгнийг сонгодог. Харин сонгогдсон тэр хүүхэд өөртэй нь адилхан сахилга батгүй, дайсагнасан, сөрсөн хандлагатай нэгэн байдаг.

Эцэг, эх хүүхдийнхээ харилцааны хүндрэлд буруугаар оролцох нь хүүхэд, залуусын зан чанарт эсэргүүцэж, сөргөлдсөн шинжийг суулгаж; юу хийхийг нь зааж, зааварласан тохиолдолд шууд дайсагнах, тэмцэлдэх, үл ойшоох хандлагатай болдог. Эцэг, эхийн үр нөлөөгүй, зүй зохисгүй харилцаа бол нөхцөл байдлыг улам дордуулах төдийгүй хүүхдийг эсэргүүцсэн, зөрчилдсөн хариу үйлдэл хийхэд сургадаг. Үүнээс гадна үр нөлөө муутай эцэг эхийн үйлдэл ямар ч хүүхдийг гэмт хэрэг, зөрчилд өртөмхий болоход хүргэнэ. Цаг хугацааны талаас авч үзвэл хүүхдийг бага балчир байсан ч, өсвөр насанд байлаа ч, мөн бага залуу насанд ч эцэг эхийн буруу хандлага муу нөлөө үзүүлдэг юм. Эцэг эхийн зааварчилгаа, шаардлагыг биелүүлдэг, хууль ёс, дүрэм журмаа дагадаг хүүхдүүд хүртэл эцэг эхийн хараа, хяналт сулрах, хэт ширүүн харьцах, бусад хэв маягаар үр нөлөө муутай хандах явдалд эмгэгшиж, зан чанарын өөрчлөлттэй болох магадлал их. Гэр бүлийн хүчин зүйлсийг урт хугацааны туршид судлахад эцэг эхийн хараа, хяналт ба сахилга батын үр нөлөө муутай харьцаа зэрэг хувьсамтгай олон нөлөөллийн улмаас өсвөр насны хүүхдийн ёс суртахуун доголдож, цаашдаа гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэх замд ордог болох нь тогтоогдсоор байгаа юм.

Харин Америкийн нэгдсэн улсад Гэр бүлийн доторх харилцаа, холбоо ба гэмт хэрэг, зөрчлийн талаарх анхны судалгааг судлаас Глук 1950 онд хийжээ. Тэрээр гэр бүлийн 5 харилцаа байдаг⁶ гэж үзсэн бөгөөд Үүнд:

1. Эцгийн сахилга бат;
2. Эхийн хараа хяналт;
3. Хүүхэддээ санаа тавьдаг эцгийн сэтгэл;
4. Хүүхэддээ санаа тавьдаг эхийн сэтгэл;
5. Гэр бүлийн эв нэгдэл.

Сахилга бат нь тууштай, зохистой шинжтэй, тийм ч хатуу, чанга биш (бие махбодийн шийтгэл шаардлагагүй, гэхдээ хараалын үг хэллэг, зүй бус харьцаагаар илэрнэ); харин хараа хяналт бол “хэр хэмжээндээ тохирсон” ба “голч, шударга”, ойр дотно, халуун дулаан, сэтгэл татмаар байх шинжтэй бол гэр бүлийн эв нэгдэл нь гэмт хэрэг, зөрчилтэй шалтгаант холбоо бараг байхгүй болгох нөхцөл байдалд тооцогддог.

Судлаач Найе-ийн судалгаанд гэр бүлийн биет бүтэц гэхээс илүүтэй гэр бүл доторх харилцаа, холбоо нь гэмт хэрэг, зөрчлийг тайлбарлахад илүү чухал хэмээн дүгнэжээ. Эцэг, эх ба хүүхдүүд болон

⁵ Орегоны Нийгмийн Судлалын Төв буюу OSLC-ийн эрдэмтдийн судалгаанаас.

⁶ Судлаач Саймонс 2004., 51.

гэр бүлийн гишүүдийн дундах сэтгэл санааны таатай холбоо, баяр баясгалантай харилцаа, ойр дотно байдал нь гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд шууд нөлөөлнө. Харин эцэг эсвэл эх үгүй гэр бүлийн тухайд ийм холбогдол бараг үгүй гэхэд болно.

Орон гэрт үүссэн асуудал цаашлаад олон нийтийн хүрээнд ороход сургуульд сурах, ангийн орчинд байхад хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг үүсгэнэ. Учир нь багш нар болон үе тэнгийн бусад сурагчид зүй зохистой харьцаа, харилцаа, хариуцлагатай байдлыг зайлшгүй шаардах нь гарцаагүй. Одоо хүүхэд багш нар болон үе тэнгийн хүүхдүүдтэй муу харилцаатай болсноор сургууль дээрээ нилээд хэцүү асуудалтай нүүр тулж, сурлагад нь ч муугаар нөлөөлнө. Ингээд асуудал овоорох тусам хүүхдийн хувьд нөхцөл байдал дордож, сургууль, гэр орондоо тогтох боломжгүй болсноор гэмт хэрэг, зөрчлийн замд өөрийн эрхгүй орно.

Насанд хүрээгүй хүн гэмт хэрэгт холбогдоод байгаагийн шалтгаан нөхцлийг тодруулах судалгаа⁷-г гэмт хэрэгт холбогдсон 40 хүүхэд, тэдний ар гэр, асран хамгаалагчид болох 40 хүн, нийт 80 хүмүүст хийсэн судалгааны дүнгээс харахад гэмт хэрэгт холбогдоод байгаа хүүхдүүдийн дийлэнх хувь нь 16-18 насны хүүхдүүд байсан.

Судалгаанд хүүхдүүдийн асран хамгаалагчдаас аав нарыг хамруулахыг зорьсон боловч судалгаанд оролцсон хүмүүсийн 72.5% нь эмэгтэйчүүд байсан бөгөөд үүний 57.5% нь төрсөн ээжүүд нь байна. Үүнээс харахад өрх толгойлсон эхчүүдийн хүүхдүүд гэмт хэрэгт холбогдож байгаа нь илүү их харагдаж байна. Мөн хүүхдүүдийн зүгээс эцэг, эхийнхээ ойр дотно харилцааны байдлыг үнэлсэн үнэлгээнээс харахад эцэг, эхчүүд хүүхдээ хэт хамгаалдаг буюу дээд түвшин нь 85% байна. Тухайлбал: “Танай хүүхэд энэ хэргийг санаачилсан уу?” гэсэн асуултад 77% нь үгүй гэж хариулт өгсөн.

Харин асрамж, халамжийн түвшин нь дунд буюу дундаас доош байгаа нь эцэг, эхийн халамж муу байгаагаас хүүхдүүд гэмт хэрэгт холбогдох нэг шалтгаан гэж үзэж болохоор юм.

Бие махбодийн шийтгэл ба өсвөр насны хүүхдийн гэмт хэрэг, зөрчил: Эцэг, эх ба хүүхдүүд болон гэр бүлийн гишүүдийн дундах сэтгэл санааны таатай байдал, баяр баясгалантай харилцаа, ойр дотно байдал нь гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэхэд шууд нөлөөлдөг.

Манай ард түмний хувьд “Таван салаа боов”-ны амтыг үзээгүй, мэдрээгүй хүн тун ховор байх. Ямартаа л шинэ Зөрчлийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээр хүүхэддээ гар хүрэх нь битгий хэл чангахан дуугарч болохгүй боллоо хэмээн шүүмжлэх хүн олон байсан. Энэ байдал зөвхөн манай улсад төдийгүй өөр улс, оронд байдаг нэгэн хүмүүжлийн арга юм.

Тухайлбал: Хүүхдээ таван настай байхад нь бөгсөн дээр нь алгадах зэргээр биед нь гар хүрсэн гэж АНУ-ын эцэг, эхчүүдийн 90 хувь нь хариулсан байдаг⁸.

“Бие махбодид нь мэдрүүлж шийтгэх нь зөрүүд, сөрөг чиг хандлагатай хүүхдийг хянах үр нөлөөтэй арга мөн үү?” гэх асуултыг та хаа сайгүй сонссон бизээ. Энэ сэдвээр ярилцах үед хүүхэд хүч хэрэглэсэн гэмт хэрэг үйлдэх эсвэл гэмт хэрэгт холбогдох үйлдэл хийх том эрсдэл зэргийг хамруулан авч үзвэл сөрөг үр дагавартай гэхээс илүү бие махбодийн шийтгэлийн эерэг нөлөөг сайшаасан яриаг (саваагаа гамнавал хүүхдээ баллана) голдуу сонсоно. Гэвч түр ба байнгын алин боловч анхаарал халамж тавьдаг асран хамгаалагч, эцэг, эхчүүдийн зүгээс эерэг болон сөрөг талыг шууд хэлж, сонгон хэрэглэж чадахгүй буй заа.

Зарим нэг нь уурлаж, догширсон байдлаар хүүхдийн биед гар хүрэхгүй байхыг зөвлөдөг. Бие махбодид нь өвдөлт амсуулж шийтгэх, эсвэл бөгсөн дээр нь алгадах нь ерөнхийдөө хүчирхийллийн

⁷ Судлаач Д.Эрдэнэбаатар., 2018 он.

⁸ Juvenile delinquency 2016 он., 94 дэхь тал.

замаар сэтгэлийн дарамт эсвэл уйтгар, гунигаа давж гарахыг хүүхдэд зааж, сургадаг бөгөөд ач холбогдол байдаг эсэх талаар судлаачид нилээд маргалддаг.

Австри, Кипр, Дани, Финланд, Герман, Итали, Норвеги, ялангуяа Швед зэрэг улсуудад бие махбодид нь өвдөлт мэдрүүлэх замаар сахилга баттай байхад сургах хууль бус аргыг хэрэглэсээр иржээ⁹. Хэдийгээр хүүхдийн зүй бус зан чанарыг богино хугацаанд хянахад тустай ч хүүхдийн биед гар хүрч шийтгэх нь хүч хэрэглэх хандлагатай болон гэмт хэрэг, зөрчилд өртөмтгий зан араншинтай болгох зэрэг урт хугацааны туршид сөрөг үр дагаварт хүргэдэг гэсэн нотолгоонуудыг Мюррей Страус болон түүний хамтрагчид гаргаж тавьсан юм.

Хүүхдийг гар эсвэл өгзөг дээр алгадах зэргээр зөөлөн гар хүрэх нь гараа атгаж, нудраглан цохих, эсвэл эд зүйлээр цохихоос илүү эерэг үр нөлөөтэй төдийгүй ирээдүйд гэмт хэрэг үйлдэх, хүч хэрэглэх дадал, зуршилтай болохоос урьдчилан сэргийлээд зогсохгүй зохисгүй зан авираа татахад тустай. Хүүхдийг хөнгөн зодож шийтгэхийн хажуугаар халуун дулаан харьцаа, эцэг эхийн хайр энэрэлийг мэдрүүлэх замаар хүмүүжүүлэх нь хүүхдийг сайн хүн болгох нэг хүчин зүйлс юм.

Гэр бүл дотор хүүхдэд зааж, сургах, хянаж залруулах үйл ажиллагааг бие махбодид нь хөнгөн өвдөлт мэдрүүлж сахилгажуулах үйл явцтай хослуулах нь ач холбогдолтой мэт санагдана. Ерөнхийдөө шийтгэлийн цаана хайр, халамжаа илэрхийлэх зорилго орших нь юу л бол, тиймээс зодож, бэртээхгүй, биеийг нь өвтгөхөөс зайлсхийж хүмүүжүүлэх нь зүйтэй болов уу. Сахилга баттай байлгахыг хүсэх хүлээлт, хандлагын цаана эцэг, эхийн жинхэнэ хайр, халамж, энэрэнгүй сэтгэл орших аваас хүүхдийн зан чанар, араншин эерэг хандлагатай байх, сэтгэцийн ямар нэгэн хүндрэл үүсэхгүй нөхцлийг бүрдүүлэхэд тустай бизээ.

Өсвөр үеийн хүүхдүүд амьдралдаа учирсан зовлон, зүдгүүрийг давж туулах арга замыг мэдэхгүйн улмаас зүгээр л эсэргүүцэх, дайсагнах, түрэмгий байдлаар хариу барих зэргээр аашилдаг, цаашлаад ийм хандлага зан авирт нь төлөвшиж, гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд эмзэглэх сэтгэлгээ нь алдагдана. Мөн хүчирхийлэл, доромжлол үргэлжилсэн, байнгын шинжтэй гэр бүлд өссөн хүүхдүүд гэр бүлийн ядуурал, сэтгэцийн өвчинд нэрвэгдэх магадлал өндөр юм. Түүнчлэн гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдсон байдал нь тэдний хүчирхийлэлд өртсөн зовлонг хаацайлах шалтаг болдог. Гэтэл тэднийг хохирогч гэхээс илүү өөрийн үйл хөдлөл, зан чанарын өмнөөс хариуцлага хүлээх ёстой хүн гэж хардаг нь нөгөө талаас өрөөсгөл ойлголт байхаар харагддаг...

Гэр бүл ба гэмт хэрэг, зөрчлийн шалтгаант холбооны өөр нэгэн хэсэг бол айл хөрш, зэргэлдээх орчны тухай ухагдахуун юм. Гэр бүл хаана оршиж, амьдарч байгаагаас шалтгаалан өсвөр насны хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдох эрсдэл бий болно.

Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгдэх эрсдэл ихтэй нутаг, дэвсгэрт амьдарч буй хүүхэд, залуус эрсдэл багатай орчинд амьдардаг хүүхдүүдийг бодвол гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдох магадлал өндөр байдаг. Үүний шалтгаан нь мөн л өрхийн амьжиргааны түвшин, цаашлаад орчны нөлөөлөл, гэр бүлийн гишүүдийн боловсрол, соёл, хандлага гээд олон хүчин зүйлүүдээр илэрч байдаг.

Айл хөрш, зэргэлдээх орчны талаар судалгаа хийх бас нэгэн сэдэв хөндөгдөж буйг уншигч та бодох буй заа.

Дүгнэлт: Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдсэн, холбогдсон насанд хүрээгүй хүмүүсийн хувийн байдлыг аваад үзэхэд дийлэнх нь урьд өмнө нь өөрөө гэмт хэргийн улмаас хохирч байсан нь ихээхэн сонирхол татаж байгаа төдийгүй насанд хүрээгүй хүмүүсийн дунд зохиох урьдчилан сэргийлэх ажлыг нийгмийн бусад салбарын үйл ажиллагаатай хослуулах хэрэгцээ байгааг харуулж байна.

⁹ Страус 1994, 179-81; Саймонс 2004, 60 дахь тал.

Мөн түүнчлэн өсвөр насны хүүхдийн гэмт хэрэг, зөрчлийг хам сэдвийн хүрээнд судлах, энэ төрлийн гэмт хэрэг өсөлт бууралтанд гэр бүл чухал үүрэг гүйцэтгэнэ. Эцэг эсвэл эх нь салж, сарнисан гэр бүл нь гэмт хэрэг, зөрчил гарахад нөлөөлдөг талаар зарим нэг нотолгоо байгаа ч эдгээрийн хоорондох шалтгаант холбоо тийм ч хүчтэй, тогтмол шинжтэй биш ажээ.

Гэр бүл ба өсвөр насны хүүхдийн гэмт хэрэг, зөрчлийг холбон авч үзэх чухал зүйл бол эцэг эх ба хүүхдүүдийн харилцаа, мөн гэр бүлийн бүх гишүүдийн халуун дулаан уур амьсгал юм. Хайр халамж дутуу, туйлбаргүй, хэт хатуу зан авиртай, үлгэр дууриалгүй, хараа хяналт тавьдаггүй эцэг, эхчүүдийг ерөнхийд нь өсвөр насны гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэгдэхэд нөлөөлөх хүчин зүйлс гэж үзнэ. Шууд бус утгаар тайлбарлавал гэр бүл бол гэмт хэрэг багасах эсвэл ихсэхэд нөлөөлнө гэсэн үг.

Эцэг эх нь салж, сарнисан гэр бүл ба өсвөр насны хүүхдийн гэмт хэрэг, зөрчилд хийсэн дэлгэрэнгүй судалгаанаас үзвэл ийм төрлийн гэр бүлд байгаа хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэх магадлал өндөр ч нөгөө талаас бусад олон хүчин зүйлсийн улмаас гэмт хэрэгт холбогдсон гэх тоо баримт бага байдаг гэж харагдаж байна.

Санал:

1. Гэр бүлийн боловсролыг бүх нийтээр олгох;
2. Сум, дүүрэгт гэр бүлийг дэмжих, хөгжүүлэхэд чиглэсэн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;
3. Хүүхэд, эцэг, эх, асран хамгаалагчийг хамтад нь сургалтад хамруулж, эцэг, эх, хүүхдийн хамтын харилцааны талаар сургадаг байх.
4. Гэмт хэрэг үйлддэг, үйлдэж болзошгүй хүүхэдтэй ажиллахдаа мэргэшсэн нийгмийн ажилтан, сэтгэл зүйчийг ажиллуулах.